श्रीमद् भागवत का यह सार
भगवद् भक्ति ही आधार

श्रीमद्भागवत रसिक कुटुंब

उद्धव गीता - प्रथम सोपान

Uddhava Geeta -Pratham Sopaan

स्व धाम प्रस्थान को देखो हो रहे श्री कृष्ण तैयार।
उद्धृत किए उद्धव समक्ष अद्भुत अनमोल उद्गार।।

नारायणं(न्) नमस्कृत्य, नरं(ञ्) चैव नरोत्तमम्।
देवीं(म्) सरस्वतीं(म्) व्यासं(न्), ततो जयमुदीरयेत्

nārāyaṇaṃ (n) namaskṛtya, naraṃ(ñ)caiva narottamam
devīṃ(m) sarasvatīṃ (m) vyāsaṃ(n), tato jayamudīrayet

नामसङ्कीर्तनं(म्) यस्य, सर्वपापप्रणाशनम्।
प्रणामो दुःखशमनस्, तं(न्) नमामि हरिं(म्) परम्

nāmasaṅkīrtanaṃ(m) yasya, sarvapāpapraṇāśanam
praṇāmo duḥkhaśamanas, taṃ(n) namāmi hariṃ(m) param

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

एकादशः स्कंधः

॥ अथ षष्ठोऽध्यायः ॥

Om namo bhagawate vasudevāya

Ekādaśah skandhah

Atha ṣaṣṭhodhyāyah

श्रीशुक उवाच

अथ ब्रह्माऽऽत्मजैर्देवैः(फ्), प्रजेशैरावृतोऽभ्यगात्।
भवश्च भूतभव्येशो, ययौ भूतगणैर्वृतः॥ 1॥

śrīśuka uvāca

atha brahmā''tmajairdevaiḥ(ph), prajeśairāvṛto'bhyagāt

bhavaśca bhūtabhavyeśo, yayau bhūtagaṇairvṛtaḥ ||1||

brahmā''tma + jair + devaiḥ, prajeśairā + vṛto'bhyagāt,

bhūta + bhavyeśo, bhūtagaṇair + vṛtaḥ

इन्द्रो मरुद्भिर्भगवा-नादित्या वसवोऽश्विनौ।

ऋभवोऽङ्गिरसो रुद्रा, विश्वे साध्याश्च देवताः॥ 2॥

indro marudbhirbhagavā-nādityā vasavo'śvinau

ṛbhavo'ṅgiraso rudrā, viśve sādhyāśca devatāḥ ||2||

marud + bhir + bhagavā, ṛbhavo'ṅ + giraso

गन्धर्वाप्सरसो नागाः(स्), सिद्धचारणगुह्यकाः।

ऋषयः(फ्) पितरश्चैव, सविद्याधरकिन्नराः॥ 3॥

gandharvāpsaraso nāgāḥ(s), siddhacāraṇaguhyakāḥ

ṛṣayaḥ(ph) pitaraścaiva, savidyādharakinnarāḥ ||3||

gandharvāp +saraso, siddha + cāraṇa + guhyakāḥ, savidyā + dhara + kinnarāḥ

द्वारकामुपसं(ञ्)जग्मुः(स्), सर्वे कृष्णदिदृक्षवः।

वपुषा येन भगवान्, नरलोकमनोरमः।

यशो वितेने लोकेषु, सर्वलोकमलापहम्॥ 4॥

Dvārakāmupasa(ñ)jagmuḥ(s), sarve kṛṣṇadidṛkṣavaḥ

vapuṣā yena bhagavān, naralokamanoramaḥ

yaśo vitene lokeṣu, sarvalokamalāpaham ||4||

Dvārakā + mupa + sa(ñ)jagmuḥ(s), kṛṣṇadi + dṛkṣavaḥ,

nara + loka + manoramaḥ, sarvalo + kamalā + paham

तस्यां(म्) विभ्राजमानायां(म्), समृद्धायां(म्) महर्द्धिभिः।

व्यचक्षतावितृप्ताक्षाः(ख्), कृष्णमद्भुतदर्शनम्॥ 5॥

tasyāṃ(m) vibhrājamānāyāṃ(m), samṛddhāyāṃ(m) maharddhibhiḥ .

vyacakṣatāvitṛptākṣāḥ(kh), kṛṣṇamadbhutadarśanam ||5||

vibhrā + jamā + nāyāṃ(m), mahard + dhibhiḥ,

vyacakṣatā + vitṛp + tākṣāḥ(kh), kṛṣṇa + mad + bhutadarśanam

स्वर्गोद्यानोपगैर्माल्यैश्- छादयन्तो यदूत्तमम्।
गीर्भिश्चित्रपदार्थाभिस्- तुष्टुवुर्जगदीश्वरम्॥ 6॥

Svargodyānopagairmālyaiś- chādayanto yudūttamam

Gīrbhiścitrapadārthābhis- tuṣṭuvurjagadīśvaram ||6||

Svargo + dyāno + pagair + mālyaiś, yudūt + tamam,

Gīr + bhiś + citra + padārthā + bhis, tuṣṭuvur + jagadīśvaram

देवा ऊचुः

नताः(स्) स्म ते नाथ पदारविन्दं(म्),
बुद्धीन्द्रियप्राणमनोवचोभिः।
यच्चिन्त्यतेऽन्तर्हृदि भावयुक्तैर्-
मुमुक्षुभिः(ख्) कर्ममयोरुपाशात्॥ 7॥

devā ūcuḥ

natāḥ(s) sma te nātha padāravindaṃ(m)

buddhīndriyaprāṇamanovacobhiḥ

yaccintyate'ntarhṛdi bhāvayuktai-

rmumukṣubhiḥ(kh) karmamayorupāśāt ||7||

buddhīndriya + prāṇa + mano + vacobhiḥ, yac + cintyate'ntar + hṛdi,

karma +mayo + rupāśāt

त्वं(म्) मायया त्रिगुणयाऽऽत्मनि दुर्विभाव्यं(म्),
व्यक्तं सृजस्यवसि लुम्पसि तद्गुणस्थः।
नैतैर्भवानजित कर्मभिरज्यते वै,
यत् स्वे सुखेऽव्यवहितेऽभिरतोऽनवद्यः॥ 8॥

tvaṃ(m) māyayā triguṇayā''tmani durvibhāvyaṃ(m),

vyaktaṃ sṛjāsyavasi lumpasi tadguṇasthaḥ

naitairbhavānajita karmabhirajyate vai,

yatsve sukhe'vyavahite'bhirato'navadyaḥ ||8||

dur + vibh**ā**vya**ṃ**(m), s**ṛ**jas + yavasi, naitair + bhav**ā**na + jita,

karma + bhirajyate, sukhe' + vyavahite' + bhirato' + navadya**ḥ**

शुद्धिर्नृणां(न्) न तु तथेड्य दुराशयानां(म्),

विद्याश्रुताध्ययनदानतपः(ख्)क्रियाभिः।

सत्त्वात्मनामृषभ ते यशसि प्रवृद्ध-

सच्छ्रद्धया श्रवणसम्भृतया यथा स्यात्॥ 9॥

śuddhirnṛṇāṃ(n) na tu tatheḍya durāśayānāṃ(m),

vidyāśrutādhyayanadānatapaḥ(kh) kriyābhiḥ

sattvātmanāmṛṣabha te yaśasi pravṛddha-

sacchraddhayā śravaṇasambhṛtayā yathā syāt ||9||

śuddhir + n**ṛṇāṃ**(n), vidy**ā** **+** **ś**rut**ā** **+** dhyayana + d**ā**natapa**ḥ**(kh)

sattva + man**ā** **+** m**ṛṣ**abha, **ś**rava**ṇ**a + sam + bh**ṛ**tay**ā**

स्यान्नस्तवाङ्घ्रिरशुभाशयधूमकेतुः(ह्),

क्षेमाय यो मुनिभिरार्द्रहृदोह्यमानः।

यः(स्) सात्वतैः(स्) समविभूतय आत्मवद्भिर्-

व्यूहेऽर्चितः(स्) सवनशः(स्) स्वरतिक्रमाय॥ 10॥

syānnastavāṅghriraśubhāśayadhūmaketuḥ(h)

kṣemāya yo munibhirārdrahṛdohyamānaḥ

yaḥ(s) sātvataiḥ(s) samavibhūtaya ātmavadbhir-

vyūhe'rcitaḥ(s) savanaśaḥ(s) svaratikramāya ||10||

sy**ā**n + nastav**āṅ**ghri + ra**ś**ubh**ā** **+** **ś**aya + dh**ū**maketu**ḥ**(h),

munibhi + r**ā**rdra + h**ṛ**doh + yam**ā**na**ḥ**, sva + rati + kram**ā**ya

यश्चिन्त्यते प्रयतपाणिभिरध्वराग्नौ,
त्रय्या निरुक्तविधिनेश हविर्गृहीत्वा।
अध्यात्मयोग उत योगिभिरात्ममायां(ञ्),
जिज्ञासुभिः(फ्) परमभागवतैः(फ्) परीष्टः॥ 11॥

yaścintyate prayatapāṇibhiradhvarāgnau,
trayyā niruktavidhineśa havirgṛhītvā
adhyātmayoga uta yogibhirātmamāyāṃ(ñ),
jijñāsubhiḥ(ph) paramabhāgavataiḥ(ph) parīṣṭaḥ ||11||

yaś + cintyate, prayata + pāṇi + bhira + dhvarāgnau, nirukta + vidhineśa,
yogi + bhirātma + māyāṃ(ñ), parama + bhāgavataiḥ(ph)

पर्युष्टया तव विभो वनमालयेयं(म्),
सं(व्)स्पर्धिनी भगवती प्रतिपत्निवच्छ्रीः।
यः(स्) सुप्रणीतममुयार्हणमाददन्नो,
भूयात् सदाङ्घ्रिरशुभाशयधूमकेतुः॥ 12॥

paryuṣṭayā tava vibho vanamālayeyaṃ(m),
saṃ(v) spardhinī bhagavatī pratipatnivacchrīḥ
yaḥ(s) supraṇītamamuyārhaṇamādadanno
bhūyāt sadāṅghriraśubhāśayadhūmaketuḥ ||12||

vanamā + layeyaṃ(m), prati + patni + vacchrīḥ,
supraṇīta + mamuyār + haṇamā + dadanno, sadāṅ + ghriraśubhā + śaya + dhūmaketuḥ

केतुस्त्रिविक्रमयुतस्त्रिपतत्पताको,
यस्ते भयाभयकरोऽसुरदेवचम्वोः।
स्वर्गाय साधुषु खलेष्वितराय भूमन्,
पादः(फ्) पुनातु भगवन् भजतामघं(न्) नः॥ 13॥

Ketustrivikramayutastripatatpatāko,

yaste bhayābhayakaro'suradevacamvoḥ

svargāya sādhuṣu khaleṣvitarāya bhūman,

pādaḥ(ph) punātu bhagavan bhajatāmagham(n) naḥ ||13||

Ketustri + vikrama + yutastri + patat + patāko,

bhayā + bhayakaro' + suradeva + camvoḥ, khaleṣ + vitarāya, bhajatā + maghaṃ(n)

नस्योतगाव इव यस्य वशे भवन्ति,

ब्रह्मादयस्तनुभृतो मिथुरर्द्यमानाः।

कालस्य ते प्रकृतिपूरुषयोः(फ्) परस्य,

शं(न्) नस्तनोतु चरणः(फ्) पुरुषोत्तमस्य॥ 14॥

nasyotagāva iva yasya vaśe bhavanti,

brahmādayastanubhṛto mithurardyamānāḥ

kālasya te prakṛtipūruṣayoḥ(ph) parasya,

śaṃ(n) nastanotu caraṇaḥ(ph) puruṣottamasya ||14||

nasyo + tagāva, brahma + dayas + tanubhṛto,

mithurar + dyamānāḥ,

prakṛtipū + ruṣayoḥ(ph), puruṣot + tamasya

अस्यासि हेतुरुदयस्थितिसंयमाना-

मव्यक्तजीवमहतामपि कालमाहुः।

सोऽयं(न्) त्रिणाभिरखिलापचये प्रवृत्तः(ख्),

कालो गभीररय उत्तमपूरुषस्त्वम्॥ 15॥

asyāsi heturudayasthitisaṃyamānā-

mavyaktajīvamahatāmapi kālamāhuḥ

so'yaṃ(n) triṇābhirakhilāpacaye pravṛttaḥ(kh),

kālo gabhīraraya uttamapūruṣastvam ||15||

heturudaya + sthitisaṃya + mānā,

Ketustrivikramayutastripatatpatāko,

yaste bhayābhayakaro'suradevacamvoḥ

svargāya sādhuṣu khaleṣvitarāya bhūman,

pādaḥ(ph) punātu bhagavan bhajatāmagham(n) naḥ ||13||

Ketustri + vikrama + yutastri + patat + pat**ā**ko,

bhay**ā** **+** bhayakaro' + suradeva + camvo**ḥ**, khale**ṣ** **+** vitar**ā**ya, bhajat**ā** **+** magha**ṃ**(n)

नस्योतगाव इव यस्य वशे भवन्ति,

ब्रह्मादयस्तनुभृतो मिथुरर्द्यमानाः।

कालस्य ते प्रकृतिपूरुषयोः(फ्) परस्य,

शं(न्) नस्तनोतु चरणः(फ्) पुरुषोत्तमस्य॥ 14॥

nasyotagāva iva yasya vaśe bhavanti,

brahmādayastanubhṛto mithurardyamānāḥ

kālasya te prakṛtipūruṣayoḥ(ph) parasya,

śaṃ(n) nastanotu caraṇaḥ(ph) puruṣottamasya ||14||

nasyo + tag**ā**va, brahma **+** dayas + tanubh**ṛ**to,

mithurar + dyam**ā**n**āḥ**,

prak**ṛ**tip**ū** **+** ru**ṣ**ayo**ḥ**(ph), puru**ṣ**ot + tamasya

अस्यासि हेतुरुदयस्थितिसंयमाना-

मव्यक्तजीवमहतामपि कालमाहुः।

सोऽयं(न्) त्रिणाभिरखिलापचये प्रवृत्तः(ख्),

कालो गभीररय उत्तमपूरुषस्त्वम्॥ 15॥

asyāsi heturudayasthitisaṃyamānā-

mavyaktajīvamahatāmapi kālamāhuḥ

so'yaṃ(n) triṇābhirakhilāpacaye pravṛttaḥ(kh),

kālo gabhīraraya uttamapūruṣastvam ||15||

heturudaya + sthitisa**ṃ**ya + m**ā**n**ā**,

mavyakta + jīva + mahatā + mapi,

triṇā + bhirakhilā + pacaye, uttamapū + ruṣas + tvam

त्वत्तः(फ्) पुमान् समधिगम्य यया स्ववीर्यं(न्),

धत्ते महान्तमिव गर्भममोघवीर्यः।

सोऽयं(न्) तयानुगत आत्मन आण्डकोशं(म्),

हैमं (म्) ससर्ज बहिरावरणैरुपेतम्॥ 16॥

tvattaḥ(ph) pumān samadhigamya yayā svavīryaṃ(n)

dhatte mahāntamiva garbhamamoghavīryaḥ

so'yaṃ(n) tayānugata ātmana āṇḍakośaṃ(m)

haimaṃ(m) sasarja bahirāvaraṇairupetam ||16||

garbha + mamogha + vīryaḥ, bahirā + varaṇai + rupetam

तत्तस्थुषश्च जगतश्च भवानधीशो,

यन्माययोत्थगुणविक्रिययोपनीतान्।

अर्थां(ञ्)जुषन्नपि हृषीकपते न लिप्तो,

येऽन्ये स्वतः(फ्) परिहृतादपि बिभ्यति स्म॥ 17॥

tattasthuṣaśca jagataśca bhavānadhīśo,

yanmāyayotthaguṇavikriyayopanītān

arthā(ñ)juṣannapi hṛṣīkapate na lipto,

ye'nye svataḥ(ph) parihṛtādapi bibhyati sma ||17||

tat + tasthu + ṣaśca, yan + māyayottha + guṇa + vikriyayo + panītān,

arthā(ñ) + juṣan + napi, parihṛtā + dapi

स्मायावलोकलवदर्शितभावहारि-

भ्रूमण्डलप्रहितसौरतमन्त्रशौण्डैः।

पत्न्यस्तु षोडशसहस्रमनं(ङ्)गबाणैर्-

यस्येन्द्रियं(म्) विमथितुं(ङ्) करणैर्न विभ्व्यः॥ 18॥

smāyāvalokalavadarśitabhāvahāri-

bhrūmaṇḍalāprahitasauratamantraśauṇḍaiḥ

patnyāstu ṣoḍaśasahāsramana(ṅ)gabāṇair-

yāsyendriyaṃ(m) vimathituṃ(ṅ) karaṇairna vibhvyaḥ ||18||

sm**ā**y**ā** **+** valoka + lavadar + **ś**ita + bh**ā**vah**ā**ri,

bhr**ū**ma**ṇḍ**ala + prahitasau + ratamantra + **ś**au**ṇḍ**ai**ḥ**,

ṣo**ḍ**a**ś**a + sahasra + mana(**ṅ**) + gab**āṇ**air

विभ्व्यस्तवामृतकथोदवहास्त्रिलोक्याः(फ्),

पादावनेजसरितः(श्) शमलानि हन्तुम्।

आनुश्रवं(म्) श्रुतिभिरङ्घ्रिजमङ्गसङ्गैस्-

तीर्थद्वयं(म्) शुचिषदस्त उपस्पृशन्ति॥ 19॥

vibhvyāstavāmṛtakathodavahāstrilokyāḥ(ph),

pādāvanejasaritaḥ(ś) śamalāni hantum

ānuśravaṃ(m) śrutibhiraṅghrijamaṅgasaṅgais-

tīrthādvayaṃ(m) śuciṣadāsta upāspṛśanti ||19||

vibhvyas + tav**ā** **+** m**ṛ**takatho + davah**ā**stri + loky**āḥ**(ph), p**ā**d**ā** **+** vane + jasarita**ḥ**(**ś**),
śrutibhira**ṅ** **+** ghrijama**ṅ** **+** gasa**ṅ**gai, tīrthad + vaya**ṃ**(m)

बादरायणिरुवाच

इत्यभिष्टूय विबुधैः(स्), सेशः(श्) शतधृतिर्हरिम्।

अभ्यभाषत गोविन्दं(म्), प्रणम्याम्बरमाश्रितः॥ 20॥

bādarāyaṇiruvāca

ityabhiṣṭūya vibudhaiḥ(s), seśaḥ(ś) śatadhṛtirharim

ābhyabhāṣata govindaṃ(m), praṇāmyāmbaramāśritaḥ ||20||

ityabhi**ṣ** **+** **ṭū**ya, **ś**ata + dh**ṛ**tir + harim, pra**ṇ**amy**ā**mbara + m**āś**rita**ḥ**

smāyāvalokalavadarśitabhāvahāri-

bhrūmaṇḍalaprahitasauratamantraśauṇḍaiḥ

patnyastu ṣoḍaśasahasramana(ṅ)gabāṇair-

yasyendriyaṃ(m) vimathituṃ(ṅ) karaṇairna vibhvyaḥ ||18||

sm**ā**y**ā** **+** valoka + lavadar + **ś**ita + bh**ā**vah**ā**ri,

bhr**ū**ma**ṇḍ**ala + prahitasau + ratamantra + **ś**au**ṇḍ**ai**ḥ**,

ṣo**ḍ**a**ś**a + sahasra + mana(**ṅ**) + gab**āṇ**air

विभ्व्यस्तवामृतकथोदवहास्त्रिलोक्याः(फ्),

पादावनेजसरितः(श्) शमलानि हन्तुम्।

आनुश्रवं(म्) श्रुतिभिरङ्घ्रिजमङ्गसङ्गैस्-

तीर्थद्वयं(म्) शुचिषदस्त उपस्पृशन्ति॥ 19॥

vibhvyastavāmṛtakathodavahāstrilokyāḥ(ph),

pādāvanejasaritaḥ(ś) śamalāni hantum

ānuśravaṃ(m) śrutibhiraṅghrijamaṅgasaṅgais-

tīrthadvayaṃ(m) śuciṣadasta upaspṛśanti ||19||

vibhvyas + tav**ā** **+** m**ṛ**takatho + davah**ā**stri + loky**āḥ**(ph), p**ā**d**ā** **+** vane + jasarita**ḥ**(**ś**),
śrutibhira**ṅ** **+** ghrijama**ṅ** **+** gasa**ṅ**gai, tīrthad + vaya**ṃ**(m)

बादरायणिरुवाच

इत्यभिष्टूय विबुधैः(स्), सेशः(श्) शतधृतिर्हरिम्।

अभ्यभाषत गोविन्दं(म्), प्रणम्याम्बरमाश्रितः॥ 20॥

bādarāyaṇiruvāca

ityabhiṣṭūya vibudhaiḥ(s), seśaḥ(ś) śatadhṛtirharim

abhyabhāṣata govindaṃ(m), praṇamyāmbaramāśritaḥ ||20||

ityabhi**ṣ** **+** **ṭū**ya, **ś**ata + dh**ṛ**tir + harim, pra**ṇ**amy**ā**mbara + m**āś**rita**ḥ**

ब्रह्मोवाच

भूमेर्भारावताराय, पुरा विज्ञापितः(फ्) प्रभो।

त्वमस्माभिरशेषात्मं(व्)स्-तत्तथैवोपपादितम्॥ 21॥

brahmovāca

bhūmerbhārāvatārāya, purā vijñāpitaḥ(ph) prabho

tvamasmābhiraśeṣātmaṃ(v)s-tattathaivopapāditam ||21||

bhūmer + bhārā + vatārāya, tvamasmā + bhira + śeṣāt + maṃ(v)s,

tat + tathaivo + papāditam

धर्मश्च स्थापितः(स्) सत्सु, सत्यसन्धेषु वै त्वया।

कीर्तिश्च दिक्षु विक्षिप्ता, सर्वलोकमलापहा॥ 22॥

dharmaśca sthāpitaḥ(s) satsu, satyasandheṣu vai tvayā

kīrtiśca dikṣu vikṣiptā, sarvalokamalāpahā ||22||

satya + sandheṣu, sarvalo + kamalā + pahā

अवतीर्य यदोर्वं(व्)शे, बिभ्रद् रूपमनुत्तमम्।

कर्माण्युद्दामवृत्तानि, हिताय जगतोऽकृथाः॥ 23॥

avatīrya yadorvaṃ(v)śe, bibhrad rūpamanuttamam

karmāṇyuddāmavṛttāni, hitāya jagato'kṛthāḥ ||23||

rūpa + manuttamam, karmāṇyud + dāmavṛttāni

यानि ते चरितानीश, मनुष्याः(स्) साधवः(ख्) कलौ।

शृण्वन्तः(ख्) कीर्तयन्तश्च, तरिष्यन्त्यञ्जसा तमः॥ 24॥

yāni te caritānīśa, manuṣyāḥ(s) sādhavaḥ(kh) kalau

śṛṇvantaḥ(m) kīrtayantaśca, tariṣyantyañjasā tamaḥ ||24||

kīrtayan + taśca, tariṣ + yantyañ + jasā

यदुवं(व्)शेऽवतीर्णस्य, भवतः(फ्) पुरुषोत्तम।

शरच्छतं(म्) व्यतीयाय, पं(ञ्)चविं(व्)शाधिकं(म्) प्रभो॥ 25॥

yaduvaṃ(v)śe'vatīrṇasya, bhavataḥ(ph) puruṣottama

śaracchataṃ(m) vyatīyāya, pa(ñ)caviṃ(v)śādhikaṃ(m) prabho ||25||

yaduvaṃ(v)śe' + vatīrṇasya, pa(ñ)ca + viṃ(v)śā + dhikaṃ(m)

नाधुना तेऽखिलाधार, देवकार्यावशेषितम्।

कुलं(ञ्) च विप्रशापेन, नष्टप्रायमभूदिदम्॥ 26॥

nādhunā te'khilādhāra, devakāryāvaśeṣitam

kulaṃ(ñ) ca vipraśāpena, naṣṭaprāyamabhūdidam||26||

deva + kāryā + vaśeṣitam, naṣṭa + prāya + mabhūdidam

ततः(स्) स्वधाम परमं(म्), विशस्व यदि मन्यसे।

सलोकाँल्लोकपालान् नः(फ्), पाहि वैकुण्ठ किं(ङ्)करान्॥ 27॥

tataḥ(s) svadhāma paramaṃ(m), viśasva yadi manyase

salokāmllokapālān naḥ(ph), pāhi vaiku(ṇ)ṭhakiṅkarān ||27||

salokāml + loka + pālān

श्रीभगवानुवाच

अवधारितमेतन्मे, यदात्थ विबुधेश्वर।

कृतं(म्) वः(ख्) कार्यमखिलं(म्), भूमेर्भारोऽवतारितः॥ 28॥

śrībhagavānuvāca

avadhāritametanme, yadāttha vibudheśvara

kṛtaṃ(m) vaḥ(kh) kāryamakhilaṃ(m), bhūmerbhāro'vatāritaḥ ||28||

avadhā + ritame + tanme, bhūmer + bhāro' + vatāritaḥ

तदिदं(म्) यादवकुलं(म्), वीर्यशौर्यश्रियोद्धतम्।

लोकं(ञ्) जिघृक्षद् रुद्धं(म्) मे, वेलयेव महार्णवः॥ 29॥

tadidaṃ(m) yādavakulaṃ(m), vīryaśauryaśriyoddhatam

lokaṃ(ñ) jighṛkṣad ruddhaṃ(m) me, velayeva mahārṇavaḥ ||29||

vīrya + śaurya + śriyod + dhatam

यद्यसं(व्)हृत्य दृप्तानां(म्), यदूनां(म्) विपुलं(ङ्) कुलम्।
गन्तास्म्यनेन लोकोऽय-मुद्वेलेन विनङ्क्ष्यति॥ 30॥

yadyasaṃ(v)hṛtya dṛptānāṃ(m), yadūnāṃ(m) vipulaṃ(ṅ) kulam
gantāsmyanena loko'ya - mudvelena vinaṅkṣyati ||30||

yadya + saṃ(v)hṛtya, gantās + myanena, mud + velena

इदानीं(न्) नाश आरब्धः(ख्), कुलस्य द्विजशापतः।
यास्यामि भवनं(म्) ब्रह्मन् -नेतदन्ते तवानघ॥ 31॥

idānīṃ(n) nāśa ārabdhaḥ(kh) kulasya dvijaśāpajaḥ
yāsyāmi bhavanaṃ(m) brahman - netadante tavānagha ||31||

श्रीशुक उवाच

इत्युक्तो लोकनाथेन, स्वयम्भूः(फ्) प्रणिपत्य तम्।
सह देवगणैर्देवः(स्), स्वधाम समपद्यत॥ 32॥

śrīśuka uvāca

ityukto lokanāthena, svayambhūḥ(ph) praṇipatya tam
saha devagaṇairdevaḥ(s), svadhāma samapadyata ||32||

deva + gaṇair + devaḥ(s)

अथ तस्यां(म्) महोत्पातान्, द्वारवत्यां(म्) समुत्थितान्।
विलोक्य भगवानाह, यदुवृद्धान् समागतान्॥ 33॥

atha tasyāṃ(m) mahotpātān, dvāravatyāṃ(m) samutthitān
vilokya bhagavānāha, yaduvṛddhān samāgatān ||33||

mahot + pātān, dvāra + vatyāṃ(m), yadu + vṛddhān

श्रीभगवानुवाच

एते वै सुमहोत्पाता, व्युत्तिष्ठन्तीह सर्वतः।
शापश्च नः(ख्) कुलस्यासीद्, ब्राह्मणेभ्यो दुरत्ययः॥ 34॥

यद्यसं(व्)हृत्य दृप्तानां(म्), यदूनां(म्) विपुलं(ङ्) कुलम्।
गन्तास्म्यनेन लोकोऽय-मुद्वेलेन विनङ्क्ष्यति॥ 30॥

yadyasaṃ(v)hṛtya dṛptānāṃ(m), yadūnāṃ(m) vipulaṃ(ṅ) kulam

gantāsmyanena loko'ya - mudvelena vinaṅkṣyati ||30||

yadya + saṃ(v)hṛtya, gantās + myanena, mud + velena

इदानीं(न्) नाश आरब्धः(ख्), कुलस्य द्विजशापतः।
यास्यामि भवनं(म्) ब्रह्मन् -नेतदन्ते तवानघ॥ 31॥

idānīṃ(n) nāśa ārabdhaḥ(kh) kulasya dvijaśāpajaḥ

yāsyāmi bhavanaṃ(m) brahman - netadante tavānagha ||31||

श्रीशुक उवाच

इत्युक्तो लोकनाथेन, स्वयम्भूः(फ्) प्रणिपत्य तम्।
सह देवगणैर्देवः(स्), स्वधाम समपद्यत॥ 32॥

śrīśuka uvāca

ityukto lokanāthena, svayambhūḥ(ph) praṇipatya tam

saha devagaṇairdevaḥ(s), svadhāma samapadyata ||32||

deva + gaṇair + devaḥ(s)

अथ तस्यां(म्) महोत्पातान्, द्वारवत्यां(म्) समुत्थितान्।
विलोक्य भगवानाह, यदुवृद्धान् समागतान्॥ 33॥

atha tasyāṃ(m) mahotpātān, dvāravatyāṃ(m) samutthitān

vilokya bhagavānāha, yaduvṛddhān samāgatān ||33||

mahot + pātān, dvāra + vatyāṃ(m), yadu + vṛddhān

श्रीभगवानुवाच

एते वै सुमहोत्पाता, व्युत्तिष्ठन्तीह सर्वतः।
शापश्च नः(ख्) कुलस्यासीद्, ब्राह्मणेभ्यो दुरत्ययः॥ 34॥

śrībhagavānuvāca

śrībhagavānuvāca

ete vai sumahotpātā, vyuttiṣṭhantīha sarvataḥ

śāpaśca naḥ(kh) kulasyāsīd, brāhmaṇebhyo duratyayaḥ ||34||

sumahot + pātā, vyut + tiṣṭhan + tīha, kulasyā + sīd

न वस्तव्यमिहास्माभिर्-जिजीविषुभिरार्यकाः।

प्रभासं(म्) सुमहत्पुण्यं(म्), यास्यामोऽद्यैव मा चिरम्॥ 35॥

na vastavyamihāsmābhir- jijīviṣubhirāryakāḥ

prabhāsaṃ(m) sumahatpuṇyaṃ(m), yāsyāmo'dyaiva mā ciram ||35||

vastavya + mihās + mābhir + jijī + viṣubhi + rāryakāḥ,

sumahat + puṇyaṃ(m), yāsyāmo' + dyaiva

यत्र स्नात्वा दक्षशापाद्, गृहीतो यक्ष्मणोडुराट्।

विमुक्तः(ख्) किल्बिषात् सद्यो, भेजे भूयः(ख्) कलोदयम्॥ 36॥

yatra snātvā dakṣaśāpād, gṛhīto yakṣmaṇoḍurāṭ

vimuktaḥ(kh) kilbiṣātsadyo, bheje bhūyaḥ(kh) kalodayam ||36||

yakṣmaṇo + ḍurāṭ

वयं(ञ्) च तस्मिन्नाप्लुत्य, तर्पयित्वा पितृन् सुरान्।

भोजयित्वोशिजो विप्रान्, नानागुणवतान्धसा॥ 37॥

vayaṃ(ñ) ca tasminnāplutya, tarpayitvā pitṝn surān

bhojayitvośijo viprān, nānāguṇavatāndhasā ||37||

tasmin + nāplutya, bhojayitvo + śijo, nānā + guṇa + vatāndhasā

तेषु दानानि पात्रेषु, श्रद्धयोप्त्वा महान्ति वै।

वृजिनानि तरिष्यामो, दानैर्नौभिरिवार्णवम्॥ 38॥

teṣu dānāni pātreṣu, śraddhayoptvā mahānti vai

vṛjināni tariṣyāmo, dānairnaubhirivārṇavam ||38||

śraddha + yoptvā, dānair + naubhi + rivār + ṇavam

śrībhagavānuvāca

ete vai sumahotpātā, vyuttiṣṭhantīha sarvataḥ

śāpaśca naḥ(kh) kulasyāsīd, brāhmaṇebhyo duratyayaḥ ||34||

sumahot + pātā, vyut + tiṣṭhan + tīha, kulasyā + sīd

न वस्तव्यमिहास्माभिर्-जिजीविषुभिरार्यकाः।

प्रभासं(म्) सुमहत्पुण्यं(म्), यास्यामोऽद्यैव मा चिरम्॥ 35॥

na vāstavyamihāsmābhir- jijīviṣubhirāryakāḥ

prabhāsaṃ(m) sumahatpuṇyaṃ(m), yāsyāmo'dyaiva mā ciram ||35||

vastavya + mihās + mābhir + jijī + viṣubhi + rāryakāḥ,

sumahat + puṇyaṃ(m), yāsyāmo' + dyaiva

यत्र स्नात्वा दक्षशापाद्, गृहीतो यक्ष्मणोडुराट्।

विमुक्तः(ख्) किल्बिषात् सद्यो, भेजे भूयः(ख्) कलोदयम्॥ 36॥

yatra snātvā dakṣaśāpād, gṛhīto yakṣmaṇoḍurāṭ

vimuktaḥ(kh) kilbiṣāt sadyo, bheje bhūyaḥ(kh) kalodayam ||36||

yakṣmaṇo + ḍurāṭ

वयं(ञ्) च तस्मिन्नाप्लुत्य, तर्पयित्वा पितॄन् सुरान्।

भोजयित्वोशिजो विप्रान्, नानागुणवतान्धसा॥ 37॥

vayaṃ(ñ) ca tasminnāplutya, tarpayitvā pitṝn surān

bhojayitvośijo viprān, nānāguṇavatāndhasā ||37||

tasmin + nāplutya, bhojayitvo + śijo, nānā + guṇa + vatāndhasā

तेषु दानानि पात्रेषु, श्रद्धयोप्त्वा महान्ति वै।

वृजिनानि तरिष्यामो, दानैर्नौभिरिवार्णवम्॥ 38॥

teṣu dānāni pātreṣu, śraddhayoptvā mahānti vai

vṛjināni tariṣyāmo, dānairnaubhirivārṇavam ||38||

śraddha + yoptvā, dānair + naubhi + rivār + ṇavam

श्रीशुक उवाच

एवं(म्) भगवताऽऽदिष्टा, यादवाः(ख्) कुलनन्दन।
गन्तुं(ङ्) कृतधियस्तीर्थं(म्), स्यन्दनान् समयूयुजन्॥ 39॥

śrīśuka uvāca

evaṃ(m) bhagavatā''diṣṭā, yādavāḥ(kh) kulanandana
gantuṃ(ṅ) kṛtadhiyastīrthaṃ(m), syandanān samayūyujan ||39||

kṛta + dhiyas + tīrthaṃ(m), samayū + yujan

तन्निरीक्ष्योद्धवो राजन्, श्रुत्वा भगवतोदितम्।
दृष्ट्वारिष्टानि घोराणि, नित्यं(ङ्) कृष्णमनुव्रतः॥ 40॥

tannirīkṣyoddhavo rājan, śrutvā bhagavatoditam
dṛṣṭvāriṣṭāni ghorāṇi, nityaṃ(ṅ) kṛṣṇamanuvrataḥ ||40||

tan + nirīkṣyod + dhavo, bhagavato + ditam, dṛṣṭvā + riṣṭāni, kṛṣṇa + manuvrataḥ

विविक्त उपसं(ङ्)गम्य, जगतामीश्वरेश्वरम्।
प्रणम्य शिरिसा पादौ, प्रां(ञ्)जलिस्तमभाषत॥ 41॥

vivikta upasa(ṅ)gamya, jagatāmīśvareśvaram
praṇamya śirisā pādau, prā(ñ)jalistamabhāṣata ||41||

jagatā + mīś + vareś + varam, prā(ñ)jalis + tama + bhāṣata

उद्धव उवाच

देवदेवेश योगेश, पुण्यश्रवणकीर्तन।
सं(व्)हृत्यैतत् कुलं(न्) नूनं(म्), लोकं(म्) सन्त्यक्ष्यते भवान्।
विप्रशापं(म्) समर्थोऽपि, प्रत्यहन्न यदीश्वरः॥ 42॥

uddhava uvāca

devadeveśa yogeśa, puṇyaśravaṇakīrtana .
saṃ(v) hṛtyaitat kulaṃ(n) nūnaṃ(m), lokaṃ(m) santyakṣyate bhavān
vipraśāpaṃ(m) samartho'pi, pratyahanna yadīśvaraḥ ||42||

puṇya + śravaṇa + kīrtana, saṃ(v)hṛtyai + tat, san + tyakṣyate, pratyahan + na

नाहं(न्) तवाङ्घ्रिकमलं(ङ्), क्षणार्धमपि केशव।
त्यक्तुं(म्) समुत्सहे नाथ, स्वधाम नय मामपि॥ 43॥

nāhaṃ(n) tavāṅghrikamalaṃ(ṅ), kṣaṇārdhamapi keśava
tyaktuṃ(m) samutsahe nātha, svadhāma naya māmapi ||43||

tavāṅghri + kamalaṃ(ṅ), kṣaṇār + dhamapi

तव विक्रीडितं(ङ्) कृष्ण, नृणां(म्) परममङ्गलम्।
कर्णपीयूषमास्वाद्य, त्यजन्त्यन्यस्पृहां(ञ्) जनः॥ 44॥

tava vikrīḍitaṃ(ṅ) kṛṣṇa, nṛṇāṃ(m) paramamaṅgalam
karṇapīyūṣamāsvādya, tyajantyanyaspṛhāṃ(ñ) janāḥ ||44||

karṇa + pīyū + ṣamās + vādya, tyajantyan + yaspṛhāṃ(ñ)

शय्यासनाटनस्थानस्-नानक्रीडाशनादिषु।
कथं(न्) त्वां(म्) प्रियमात्मानं(म्), वयं(म्) भक्तास्त्यजेमहि॥ 45॥

śayyāsanāṭanāsthānas - nānakrīḍāśanādiṣu
kathaṃ(n) tvāṃ(m) priyamātmānaṃ(m), vayaṃ(m) bhaktāstyajemahi ||45||

śayyā + sanā + ṭanas + thānas + nāna + krīḍā + śanādiṣu, bhaktās + tyajemahi

त्वयोपभुक्तस्रग्गन्ध-वासोऽलङ्कारचर्चिताः।
उच्छिष्टभोजिनो दासास्-तव मायां(ञ्) जयेमहि॥ 46॥

Tvayopabhuktasraggandha - vāso'laṅkāracarcitāḥ
ucchiṣṭabhojino dāsās- tava māyāṃ(ñ) jayemahi ||46||

Tvayopa + bhuktas + rag + gandha , vāso' + laṅkāra + carcitāḥ, ucchiṣṭa + bhojino

वातरशना य ऋषयः(श्), श्रमणा ऊर्ध्वमन्थिनः।
ब्रह्माख्यं(न्) धाम ते यान्ति, शान्ताः(स्) सं(न्)न्यासिनोऽमलाः॥ 47॥

Vātaraśanā ya ṛṣayaḥ(ś), śramaṇā ūrdhvamanthinaḥ
brahmākhyaṃ(n) dhāma te yānti, śāntāḥ(s) sa(n)nnyāsino'malāḥ ||47||

ūrdhva + manthinaḥ, sa(n)nnyā + sino' + malāḥ

वयं(न्) त्विह महायोगिन्, भ्रमन्तः(ख्) कर्मवर्त्मसु।
त्वद्वार्तया तरिष्यामस्-तावकैर्दुस्तरं(न्) तमः॥ 48॥

vayaṃ(n) tviha mahāyogin, bhramantaḥ(kh) karmavartmasu

tvadvārtayā tariṣyāmas - tāvakairdustaraṃ(m) tamaḥ ||48||

tvad + vārtayā, tāvakair + dustaraṃ(m)

स्मरन्तः(ख्) कीर्तयन्तस्ते, कृतानि गदितानि च।
गत्युत्स्मितेक्षणक्ष्वेलि, यन्नृलोकविडम्बनम्॥ 49॥

smarantaḥ(kh) kīrtayantaste, kṛtāni gaditāni ca

gatyutsmitekṣaṇakṣveli, yannṛlokaviḍambanam ||49||

kīrtayan + taste, gatyut + smite + kṣaṇa + kṣveli, yan + nṛloka + viḍambanam

श्रीशुक उवाच

एवं(म्) विज्ञापितो राजन्, भगवान् देवकीसुतः।
एकान्तिनं(म्) प्रियं(म्) भृत्य-मुद्धवं(म्) समभाषत॥ 50॥

śrīśuka uvāca

evaṃ(m) vijñāpito rājan, bhagavān devakīsutaḥ

ekāntinaṃ(m) priyaṃ(m) bhṛtya- muddhavaṃ(m) samabhāṣata ||50||

mud + dhavaṃ(m)

इति श्रीमद्भागवते महापुराणे पारमहं(व्)स्यां(म्)
सं(व्)हितायामेकादशस्कन्धे षष्ठोऽध्यायः।।

iti śrīmadbhāgavate mahāpurāṇe pāramahaṃ(v)syāṃ(m)

saṃhitāyāṃ(v) ekādaśaskandhe ṣaṣṭho'dhyāyaḥ|

ॐ पूर्णमदः(फ्) पूर्णमिदं(म्)पूर्णात्पूर्णमुदच्यते
पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते।।
ॐ शान्तिः(श्)शान्तिः(श्)शान्तिः।।

Om Pūrṇamadah(ph) Pūrṇamidaṃ(m) PūrṇātPūrṇamudācyate|

Pūrṇāsya Pūrṇamādāya Pūrṇamevāvashiṣyate ||

Om Shāntih(ś) Shāntih(ś) Shāntih ||